

Shabbos (56b)

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן — **R' Shmuel bar Nachmani said in the name of R' Yonasan: Whoever says that Yoshiyahu sinned — is only erring,** וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' וַיֵּלֶךְ בְּכָל-דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו " — **for it is stated regarding him: He did that which was right in the eyes of Hashem, and walked in all the way of his father David, and did not turn aside to the right or to the left.** אָלָא מָה אֲנִי מְקַיִים, וְכַמְהוּ לֹא-הָיָה " — **But how, then, do I establish the verse, And before him there had been no one like him — a king who returned etc. to Hashem with all his heart and with all his soul and with all his possessions,** which implies that Yoshiyahu had previously sinned, for if not he had no need to repent? — **This verse intimates that for all cases that [Yoshiyahu] judged between the age of eight until the age of eighteen, he returned [the disputed monies or properties] to [the litigants].** שָׁמָא תֵּאמַר — **And lest you say that he took the monetary award from this winning party and gave it to that losing party,** [The pasuk] therefore says: ... **with all his possessions,** שְׁנַתָּן לָהֶם מִשְׁלוֹ — **which teaches that [Yoshiyahu] gave to [the losing parties] from his own money.**

דְּאָמַר רַב אֵין לָךְ גְּדוּל — **And [R' Yonasan] disagrees with the opinion of Rav,** — **for Rav said: You have no greater penitents than Yoshiyahu in his generation and one in our generation.** — **And who is he, the great penitent of our generation?** — **He is Abba, the father of R' Yirmiyah bar Abba.** — **And some say it as follows: He is Acha, the brother of Abba, who is the father of Rav Yirmiyah bar Abba,** — **Abba and Acha were brothers.** — **for the master said:**

Yerushalmi (Sanhedrin 4:7)

R' Abahu in the name of R' Yochanan said that there is another difference between monetary cases and capital cases: — **Also someone less than twenty years old, who did not yet produce two hairs, is eligible to judge monetary cases** even though he is legally a minor; — **but he is not eligible to judge capital cases.**

טור (חושן משפט ז) - קטן פסול לדון, ויש אומרים שאינו ראוי לדון עד שיהיה בן י"ח שנים והביא שתי שערות מהא דאמר שמואל כל דין שדן יאשיהו מבן ח' עד י"ח החזיר לבעליו, אבל בירושלמי מוכח דמן י"ג שנה ומעלה ראוי לדון ואפילו לא הביא ב' שערות אם הוא מפולפל ובקי בחדרי התורה, בין שמושיבין אותו עם אחרים בג' או ביחיד מומחה, ויאשיהו שהחזיר חומרא יתירא נהג בעצמו שהחזיר מבן י"ג שנה ומעלה. וכתב ה"ר יהודה ברצלוני, צ"ע אם הלכה כשמואל דאסר עד י"ח או כרבי אבהו דאמר בירושלמי פחות מבן י"ח ולא הביא ב' שערות כשר לדיני ממונות.

פחות מי"ג

ב"ח (ז, ג) - הירושלמי סובר דדין תורה קטן כשר לדון ומתניתין דכל הכשר לדון וכו' הכי קאמר כל איש הכשר לדון, וכה"ג פירשו התוספות... לענין דין דתלי בחכמה ובידיעה אף הקטן אם הוא מפולפל ובקי בחדרי התורה כשר לדון אפילו ביחיד מומחה אלא שצריך שיהא בן י"ג מדרבנן כדי שיהא נראה כגדול דסבורים שכבר הביא ב' שערות.

סמ"ע (ז, ט) - פחות מבן י"ג דאין לו שם גדלות כלל פסול דלא מצינו שום מצוה וצווי בקטנים מן התורה. תומים (ז, ג) - ואין להקשות אם כן איך מכל מקום שפט יאשיהו בן ח' שנים ושלמה בן י"ב דקודם גדלות לכולי עלמא פסול דהא לא קשיא דכבר כתבו התוספות בפרק בן סורר ומורה דדורות הראשונים שהקדימו להוליד היה זמן גדלות שלהם מתחיל מבן ח'.

י"ג עד י"ח (שלא הביא ב' שערות)

ב"ח (ז, ג) - [קטן פסול] מדכתבו התוספות דאשה פסולה לדון מדתנן כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד משם נמי מוכח בקטן מדפסול להעיד פסול לדון.
סמ"ע (ז, ט) - אף על גב דלענין עדים בעינן ב' שערות שאני התם דקפיד קרא להיות נקרא איש כמו שנאמר "ועמדו שני האנשים" מה שאין כן בדין שאינו תלוי אלא בחריפתו ובקיאתו, ומשום הכי כתב הטור בי"א ז"ל, אם הוא מפולפל ובקי בחדרי התורה. [ועי' אולם המשפט].

י"ח

ב"ח (ז, ג) - וסברת י"א... דבי"ח שנה כבר הגיע לרביע שניו ושכלו שלם לירד לעמקו של דין לזכות ולחובה ומטעם זה אמרו חז"ל בן י"ח לחופה, אבל לגבי עדות דאינו מעיד אלא מה שראה ושמע סגי בי"ג שנה והביא ב' שערות.
סמ"ע (ז, ח) - דאז הוא גבר בגוברין ויש בו כח להציל העני מיד גוזלו שהוא אחד מהמדות שצריכין להיות בדין.

למעלה מי"ח

פתחי תשובה (ז, ד) - עיין משכנות יעקב סי' ה שהביא ראיה לדעה הראשונה ומסיים ועל כל פנים אין למנות דין קבוע פחות מבין כ' שנה. וע' בתשובות שבות יעקב ח"א סי' קמ שהעלה דלדון ביחידי ראוי להחמיר עד ארבעים שנה אם לא שאין גדול ממנו בעיר מה שאין כן להצטרף לשלשה ודאי דלא גרע מג' הדיוטות. [וע"ע משפטי עוזיאל (ד, ד)].

הלכה

בית יוסף - כל זה כתב רבינו ירוחם וכתב שכדברי הירושלמי עיקר. [וע"ע ב"ח].

שלחן ערוך (ז, ג) - יש אומרים שאינו ראוי לדון אלא מבין י"ח ומעלה והביא שתי שערות, ויש אומרים דמבין י"ג ומעלה כשר ואפילו לא הביא שתי שערות.

פרישה - אף שגמרא דילן בכל מקום היא עיקר נגד הירושלמי שאני הכא דאיכא למימר דלא פליגי אהדדי דהא שמואל לא קאמר בהדיא דאסור אלא שיאשיה עביד הכי ואיכא למימר דגם שמואל סבר דלחומרא עביד הכי. ואע"פ דגם אחר שהביא דברי ר"י ברצלני ודאי נדון לחומרא כשמואל וכתלמודא דידן מכל מקום נפקא מינא דאם כבר דן מבין י"ג עד י"ח והוציא ממנו דינו דין ואין חוזרין הדין להוציא ממנו מספיקא, מה שאין כן אם היינו אומרים דהלכתא כשמואל דאז היינו מחזירין הדין ומוציאין ממנו שהוציא. [עי' חשן אהרן שלפי המהרש"א החזיר מבין ח' עד י"ח למלכותו שמצא חלקיהו את הספר והיה אז בן ששה ועשרים חומרא יתירא נהג בעצמו להחזיר, וכן ראיה ממה שהחזיר מבין ח' בקטנותו דמן הדין א"צ לשלם בעד זה שהזיק בקטנותו].

שו"ת ר' עקיבא איגר (א, השמטות סי' עג) - ונראה מסקנת אחרונים שכן עיקר לדינא דבן י"ג שנה ולא הביא שתי שערות כשר לדון. [וע"ע צדק ומשפט כאן שהלכה כ"א בתרא].

ערוך השלחן (ז, ג) - כל אלו חומרות בעלמא הן ומדין תורה נראה דכשהביא שתי שערות והוא בן י"ג רשאי להיות דיין וקודם שהביא שתי שערות אין דינו דין כלל דאין מעשה קטן כלום ודלא כיש אומרים. [וע"ע רשב"א בברכי יוסף וישועות ישראל].

הלכה פסוקה (ז, 77) - אם קבלוהו בעלי הדין... לא גרע משאר פסולים מן התורה שמועילה קבלתם. עלי תמר (ירושלמי סנהדרין שם) - ידוע שבדורות שלפנינו רבנים נתמנו בקהלות טרם שמלאו להם כ' שנה, והגאון ר"א תאומים בעל שו"ת חסד לאברהם נתמנה לרב בהיותו בן י"ד שנה... וזהו בוודאי מפני שהסתמכו על הירושלמי... ופשוט שלשתי הדעות בסימן ז ס"ג פסול אפילו בקבלוהו עליהם משום שאנו אומרים שטרם שהגיעו לגיל הדרוש אינו בגדר דין ואינו דומה לקרוב ופסול.

פירוש הירושלמי

פרישה (ז, ג) - ואין להקשות דילמא דעת הירושלמי הוא דבן כ' לא בעי אבל בעי שיהא בן י"ח דאז בא לכלל גבורת אנשים וכנ"ל דאם כן ב' שערות נמי ליבעי.
אם נאמר שהירושלמי שחולק וס"ל דבן י"ג שנה כשר, ס"ל נמי דיאשיהו חטא וחטא עד י"ח שנה שמצא ספר תורה ואז שב אל ה'.

אמרי בינה (למהר"ץ חיות סי' א) - במסכת ברכות (כט.) אמרינן דבו ביום שמינו את רבי אליעזר בן ערוך לנשיא היה בן י"ח שנה, ואולם בירושלמי ספ"ק דברכות איתא דהיה בן ט"ז שנה... וי"ל דהירושלמי לשיטתו דר' אליעזר בן עזריה יוכיח דלדעת הירושלמי מינוהו לנשיא כשהיה רק בן ט"ז.